

УДК 323.39:35.08:316.344.42

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКА ЕЛІТА: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТНЄ

Т. П. Ринковий,

кандидат наук з державного управління,

провідний спеціаліст програмно-методичного відділу управління інноваційних освітніх технологій,

Національна академія державного управління при Президентові України

У статті розглядаються теоретико-методологічні проблеми дослідження управлінської еліти у сфері публічного управління, особливості функціонування сучасних владних еліт та аналізуються процеси становлення вітчизняної політичної еліти в контексті духовного та соціально-культурного розвитку суспільства, українських владних еліт минулого. Досліджуються основні моделі розвитку політико-управлінських еліт, окремі аспекти формування політичних еліт у період незалежності України, їх розвиток, становлення та особливості трансформації, участь у процесах державотворення і зміцненні сучасного українського суспільства, особливості формування й розвитку еліти в державному управлінні в Україні.

Ключові слова: еліта, управлінська еліта, державне управління, ефективність, громадянське суспільство, влада, держава.

T. P. Rynkovyi,

Ph.D in Public Administration,

Leading Specialist of the Program and Methodology Division of Innovative Educational Techniques Directorate,

National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE MANAGERIAL ELITES IN PUBLIC ADMINISTRATION: PAST, PRESENT, FUTURE

The theoretical-methodological issues of elite groups' research are considered in the article, the peculiarities of elite activity of contemporary period and also the peculiarities of the development of Ukrainian authoritative elite in XX–XXI centuries are analyzed. The elite is considered in the context of spiritual and social-cultural dynamics of the society. The article is dedicated to considering the problems of developing different models of political and managerial elites in public administration. Modern approaches to this issue are discussed. The article examines some aspects of the formation of political elites in the period of Ukraine's independence, their development, formation and transformation. Participation in the processes of state building and consolidation of modern Ukrainian society. In the article lighted up of feature of forming and development of elite in public administration of Ukraine.

Key words: elite, elite groups, public administration, efficiency, civil society, power, state.

Т. П. Рынковой,

кандидат наук государственного управления, ведущий специалист программно-методического отдела

управления инновационных образовательных технологий,

Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ЭЛИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ: ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА

В статье рассматриваются теоретико-методологические проблемы исследования управленческой элиты в сфере публичного управления, особенности функционирования современных властных элит и анализируются процессы становления отечественной политической элиты в контексте духовного и социально-культурного развития общества, украинских элит прошлого. Исследуются основные модели развития политико-управленческих элит, отдельные аспекты формирования политических элит в период независимости Украины, их развитие, становление и особенности трансформации, участие в процессах государственного строительства и становления современного украинского общества, особенности формирования и развития элиты в государственном управлении в Украине.

Ключевые слова: элита, управленческая элита, государственное управление, эффективность, гражданское общество, власть, государство.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Питання управлінської еліти стає однією із основних передумов виходу

держави з політичної, економічної кризи, а останнім часом до них приєднався і військовий чинник. Термін “еліта” часто вживається в політичному дискурсі, науковій літературі та у засобах

© Ринковий Т. П., 2016

масової інформації. Насамперед варто визначитися із термінологією. Часто змішуються поняття “істеблішмент” та “еліта”. До істеблішменту відносять осіб, які займають певні керівні посади і не обов’язково вони є елітою у певній сфері. В Енциклопедичному словнику з державного управління [3, с. 194] наводиться таке визначення: “Еліта політична – сукупність осіб, які здійснюють керівництво державою та політичними процесами загалом, виділяються із політичного середовища вищим рівнем розвитку окремих політичних якостей. Складається з правлячої еліти та контреліти (перебуває в системній опозиції до правлячої верхівки). Правляча еліта, своєю чергою, поділяється на владну еліту (здійснює владу на певному “відрізку” часу) та опозиційну еліту (перебуває в лояльній опозиції та прагне змінити владну еліту шляхом виборів)”.

На нашу думку, слід прагнути досягнути ідеальної ситуації, коли істеблішмент є, по суті, елітою суспільства. Держава повинна вживати конкретних заходів у цьому напрямі, тобто культивувати еліту, використовуючи різноманітні механізми: запровадження відкритих конкурсів, відкриття нових дискусійних майданчиків, створюючи таким чином додаткові соціальні ліфти.

Якщо проводити паралелі із недалеким минулим, варто згадати в цьому контексті радянську партноменклатуру, кандидати до якої висувалися з представників трудових колективів. Слід зазначити, що суттєвою ознакою формування вітчизняної владної еліти була спадкоємність. Так, у 1996 р. 75% старої комуністичної номенклатури було в нових владних структурах [6, с. 37].

Будь-яке суспільство не може існувати без еліти, без постійної її трансформації та оновлення, і навіть не має значення, яке це суспільство – авторитарне чи демократичне. Звичайно, еліта суспільства, зокрема політична та державно-управлінська, щоб бути справжньою елітою, повинна виконувати певні функції.

“Еліта політична – певна нечисленна верства людей, яка систематично приймає соціально-політичні рішення й організовує їх виконання, розподіляє суспільні багатства, цінності системи, керує іншими підсистемами в суспільстві та державі” [8, с. 178].

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженню проблем влади значну увагу приділяли видатні філософи минулого: Ж.-Ж.Руссо, Ш.Монтеск’є, Т.Гоббс, а дослідженню теорії еліт – Г.Моска, В.Парето, М.Вебер,

Ф.Ніцше, О.Шпенглер, Х.Ортега-і-Гассет, Р.Міхельс та ін. [9–11]. Із вітчизняних науковців витоки, сутність та перспективи теорії еліт вивчали В.Кремень [2], В.Ільїн [2], С.Пролеєв [2], О.Крюков, В.Пилипенко [6]. Дослідженню цієї проблеми в публічній політиці присвячені роботи С.Телешуна, С.Ситник, І.Рейтеровича [7] та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Водночас не проводився детальний аналіз сутності саме національних еліт незважаючи на те, що її роль у світі останнім часом змінилася. Об’єктивно основною проблемою для формування національних еліт є наявність системи глобальних міжнародних еліт. Також дуже поверхово досліджувалася проблема саме виникнення еліти та шляхи її досягнення належного місця в елітній ієрархії. Все це і зумовило вибір теми статті.

Формулювання цілей (мети) статті – аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду функціонування державно-владних еліт для вироблення ефективної моделі державного управління. Для досягнення мети було поставлено такі завдання: 1) визначити поняття “еліта”; 2) дослідити основні етапи становлення владних еліт в Україні на сучасному етапі державотворення та їх сутнісні характеристики; 3) виявити чинники, які впливали на процес її становлення; 4) з’ясувати місце та роль еліт у державно-управлінських процесах та запропонувати відповідні практичні рекомендації.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. По-перше, варто визначитися із термінологією. Як вважає В.С.Пилипенко, “еліта – це сукупність індивідів, які володіють владою, приймають рішення стосовно змісту і розподілу основних цінностей у суспільстві” [6, с. 7]. Італійський політолог Г.Моска [2] одним з перших здійснив поділ будь-якого суспільства на дві різні за соціальним становищем групи та визначив два класи осіб: керівників і керованих. До речі, терміни “політичний клас” та “правлячий клас” ввів саме він. В.Парето [2] доводить, що світом завжди управляла і має управляти еліта, наділена особливими психологічними і соціальними якостями. Еліта, у свою чергу, поділяється на правлячу, що виконує управлінські функції, і неправлячу – контреліту, що має елітні якості, але не має на конкретний момент доступу до управління. Науковець виокремлює два типи правлячої еліти: це “лиси” – ті, що сповідують демократичні методи управління, такі як переговори та переконання, і “леви” – ті, що використовують авторитарні методи керівництва. Але, звичайно, якими б не були методи, основним критерієм оцінки правлячої еліти є ефективність управління. Макіавел-

лівським підходом до вивчення еліти характеризуються роботи дослідника Р. Міхельса [2], який елітологію аналізує з погляду невідворотності елітарності будь-якого суспільства. Зазначимо, що принцип елітарності можна спостерігати в живій природі, серед будь-яких живих істот.

Існує багато підходів до визначення еліти. У статті віддається перевага ціннісному підходу, в основу якого покладена теза про те, що еліту утворюють люди, яким притаманні особливі якості, які утворюють суспільну групу, згуртовану на основі турботи про спільне суспільне благо. Ціннісний підхід вимагає вміння ставити суспільне вище від особистого, особливих моральних та інтелектуальних якостей.

Так, на думку відомого іспанського філософа Х. Ортега-і-Гассета, головною властивістю еліти є найвище відчуття відповідальності, а французького соціолога О. Конта – раціональність. Еліта будується не за принципом “блакитної крові”, а за принципом раціональності, висувається самим суспільством, яке постійно вдосконалює своїх керівників [2, с. 16].

У монографії за редакцією В. Г. Кременя зазначено, що “у сучасному надзвичайно суперечливому та ієрархічно структурованому світі, який фактично складається з множини різнорідних соціумів, спостерігається така сама складна та ієрархічна елітарна конструкція – соціальна система різних еліт: від локальних і особливих до загальних і комплексних, від владних, центральних і вищих до підвладних, регіональних і нижчих” [2, с. 8].

Отже, еліту можна визначити як групу осіб, що володіють певними ресурсами та отримують матеріальні і нематеріальні цінності в максимальних обсягах.

Сучасна ж політична думка схильна виділяти структурно-функціональний підхід як основний у характеристиці феномену еліти. Із прагматичних міркувань еліта ставиться на вершину суспільної піраміди, при цьому робиться ставка на професіоналізм державно-управлінської еліти. “Стосовно сучасного суспільства ставиться питання про необхідність надати право вирішення економічних і соціальних проблем еліті експертів. Політична влада, таким чином, трансформується в експертотократію” [2, с. 17].

Принцип професіоналізму підтверджується нещодавними політичними дискусіями щодо формування нового уряду в Україні в 2016 р. Однією із вимог громадянського суспільства та експертного середовища було формування уряду на професійній основі. Саме професійний (експерт-

ний уряд) був основною вимогою до України з боку європейської та світової спільноти.

Вивчаючи елітологію, варто згадати ліберальний підхід з його теорією демократичного елітаризму, принцип якого полягає в наявності еліти, яка підтримується населенням, суспільством. За словами німецького вченого М. Вебера, “еліта – це прошарок професійних політиків, наділених довірою суспільства”. На його думку, еліта через систему виборів залежить від населення [2, с. 17]. Однак М. Вебер політичну участь мас обмежив лише виборами. Вважаємо, що із цим твердженням варто погодитися, оскільки, якщо основна маса може і буде визначати основні пріоритети розвитку та наділяти еліту рекомендаціями, то це суперечить логіці, як уже зазначалося, оскільки саме еліта формує порядок денний у політиці, а не навпаки. У цьому контексті варто згадати вислів колишнього Президента України Віктора Ющенка про необхідність владі на пів-корпуса бути попереду суспільства. До речі, першим цю думку висловив М. Грушевський. Л. Кучма вважає основною проблемою сучасної еліти те, що її представники воюють між собою. “Добробут, розвиток і процвітання нації залежать від якості владної політичної еліти” – наголошує Л. Кравчук.

Підсумовуючи історичний огляд політичної наукової думки щодо елітології, визначимо дві основні концепції:

1) концепцію плюралізму еліт, відповідно до якої еліти відкриті до залучення найбільш активних представників громадськості, різних соціальних груп;

2) критичну концепцію еліт, згідно з якою еліта – це прошарок людей, які обіймають стратегічні командні посади та мають однорідний характер. Зазначимо, що прибічником цієї концепції є американський політолог Ч. Мілс [5]. Найважливіші рішення, на думку вченого, приймаються переважно в межах неофіційного спілкування.

Для розв’язання проблеми розвитку і становлення еліти необхідно створити сучасну систему політичної соціалізації кадрів, що базується на вихованні політичного працівника нового соціального типу. Будь-який аспект життєдіяльності політико-управлінської еліти пов’язаний з проблемою міцності та ефективності влади, її життєдіяльності і авторитету. Формування еліти – справа делікатна, така, що постійно вимагає нових підходів з використанням відповідних соціальних технологій. Лише в такому разі можна сподіватися, що буде покладено край відтворенню номенклатурності і бюрократизму, реалізовано соціальні очікування найвищих стандартів щодо формування еліти, яка складається з най-

більш здібних, гідних, високоморальних людей [5, с. 232].

Значимо, що рух у системі “державно-громадянське суспільство” має бути двостороннім та постійним, щоб не відчувалося застою в усьому державному організмі.

“Отже, проблема взаємодії держави і громадянського суспільства є ключовою не лише для України, а й для будь-якої демократичної країни. Перспективи розвитку відкриваються тільки тоді, коли держава і громадянське суспільство не лише розпочнуть діалог, а й налагодять між собою стійку взаємодію, забезпечать активну участь громадянського суспільства у справах держави і одночасно в реалізації запитів та інтересів людей” [1, с. 357].

На думку А.Й.Серапта, “взаємодія державної влади і громадянського суспільства має вирішальне значення в державному управлінні, оскільки саме вона визначає соціально-економічний розвиток суспільства, стійкість держави і динаміку процесів, що відбуваються в державному управлінні” [8, с. 176]. Науковець вважає, що фактично взаємовідносини державної влади і громадянського суспільства є основою і сутністю державного управління. Однак колись державна влада і громадянське суспільство розглядалися з позицій нерівних, якщо не антагоністичних, що заклало основу теорії впливу влади на суспільство” [8, с. 176].

Також варто згадати про зміну концептуальних підходів до розуміння ролі влади в Україні. Слід чітко усвідомлювати необхідність утвердження концепції “держава для людини”, на відміну від концепції “людина для держави”, що була актуальна в минулому.

Зробимо невеличкий екскурс в історію. Наголошуючи на необхідності визначення власного шляху формування управлінської еліти та неприпустимості сліпого копіювання західних зразків, варто згадати застосування виборчих технологій в Україні на початку незалежності. Тоді використовувалася готова західна рекламна кампанія, яка була успішною, наприклад, у США, і переносилася на вітчизняний ґрунт без урахування української специфіки, менталітету громадян, історичного досвіду тощо.

При формуванні подібних підходів робилися спроби змінити існуючий, державний устрій шляхом копіювання досвіду низки провідних західних країн. Непослідовність заходів під час структуризації владних інститутів призводила до коливань від однієї моделі співвідношення гілок влади до іншої. Так, на початку 90-х рр. обгово-

рювалися різні варіанти президентської, змішаної, парламентської форм правління за зразком ФРН, Франції, США та низки інших країн [5, с. 71].

На той час спостерігався дисбаланс у розподілі функцій і повноважень між різними гілками влади. Окремі міністерства і відомства брали на себе не властиві для них функції, посилювалася президентська гілка влади внаслідок створення потужної системи представництв Президента України в регіонах, відбувалася поступова централізація влади. Тоді ж провідні науковці та політологи наголошували на необхідності збалансування владних відносин, створення так званої “системи стримувань та противаг”. Як зазначає В.С.Пилипенко, “в Україні у 1992–1994 рр. установилося тривладдя: Президент, Верховна Рада, Кабмін, в областях і районах – двовладдя: представник Президента, голова Ради, у великих містах, ще й міський голова, у центрі – Адміністрація Президента” [6, с. 49]. Збалансувати владні відносини між вищими органами влади вдалося лише в 1996 р. після ухвалення Конституції України.

Також варто наголосити на тому, що українська еліта була завжди неоднорідною в ідейному сенсі, це робить Україну унікальною, особливо порівняно, наприклад, з єдиною в ідейно-політичних орієнтаціях Польщею. Неоднорідність ідейно-політичних орієнтацій вітчизняної еліти, як це не парадоксально, виявляється важливим стабілізуючим чинником для всього елітного прошарку. “Ця неоднорідність проявляється як у тому, що різні групи всередині владної еліти тією чи іншою мірою тяжіють до певного набору ідейно-політичних переваг, так і в тому, що один і той самий представник правлячої еліти суміщає в собі абсолютно різні і нерідко важкопоеднані установки” [6, с. 9].

Українські дослідники В.Пилипенко, Ю.Привалов, В.Ніколаєвський [6] вважають, що такий розкол між гілками влади є проміжним, перехідним етапом до становлення своєрідних внутрішньоелітних груп. Останні, можливо, і не збігатимуться протягом тривалого часу з традиційними для країн з розвиненими політичними структурами громадянського суспільства компонентами еліти.

Сьогодні Україна сповідує демократичні принципи управління державою. А демократія, як відомо, це процедура. Тож необхідною умовою, на нашу думку, для вироблення нової моделі державно-управлінської еліти в нашій державі має стати усвідомлення того, що демократичний режим ефективний тільки за наявності сильного апарату управління. Як зазначає О.І.Крюков, “су-

часна демократія практично завжди ґрунтується на процедурі виконання й чіткого дотримання законів. Демократія і законність виступають як метод і спосіб державного управління. Саме правова організація в умовах демократії вимагає професіоналізму від управлінців. Відкрита демократична система управління й еліта в ній повинні бути строго орієнтовані на узгодження параметрів системи з метою та очікуваними результатами. Ступінь розвитку демократії дедалі більше стає умовою ефективного управління. Ефективність управління, у свою чергу, є гарантом стабільності демократичного режиму, розширення й поглиблення конституційних основ демократизації в організації та діяльності апарату державного управління” [5, с. 107].

Тож, як бачимо, для демократії не тільки бажана, а й просто життєво необхідна якісна система державного управління. На сучасному етапі державотворення в Україні політичний курс держави орієнтований на децентралізацію, тобто ключове значення матимуть регіональні еліти. Саме на місцях будуть формуватися еліти з представників громад, а не призначатися з центру, як було раніше. Стосовно ж культивування державою еліти на місцях науковцями використовуються різні терміни на позначення цього процесу: “децентралізація”, “деконцентрація”, “регіоналізм”, “регіоналізація” тощо. Тут важливо звернути увагу на деякі відмінності в цих категоріях. Наприклад, “деконцентрація” являє собою модель реалізації рішень центру місцевими елітами, але все ж під пильним наглядом центральної влади, тоді як суть “децентралізації” полягає саме в передачі еліті на місцях права виконувати керівні функції, мати власні бюджети та реалізовувати власну політику. Саме “децентралізація” є основною складовою державної політики у сфері місцевого самоврядування. “Регіоналізм” та “регіоналізацію” український дослідник О.Крюков визначає як “процес послідовних змін у територіальному поділі суспільства, не завжди врегульований законодавчо, зумовлений соціально-економічними або етнокультурними чинниками. Цей процес спрямований: по-перше, на розподіл владних повноважень усередині єдиного політичного організму; по-друге, на розвантаження державного центру шляхом утворення нових центрів управління у межах територій; по-третє, на поєднання загальнонаціональної політики із територіальною специфікою” [5, с. 185].

На нашу думку, “децентралізація” активізуватиме загальні державно-управлінські процеси та сприятиме створенню “соціальних ліфтів” для

формування загальноукраїнської системи влади, демократизації суспільних процесів, відносин “держава-громадянин”, і, зрештою, ефективності державного управління. Як вважає український економіст О.Пасхавер, розвиток України гальмує те, що керівні пости не дістаються найздібнішим.

На наше переконання, справжня управлінська еліта, яка в Україні обов’язково з’явиться, буде позбавлена таких властивих радянській і пострадянській елітам рис, як вождизм, авторитаризм, номенклатурність, бюрократизм. Управлінцеві нового соціального типу будуть притаманні такі риси, як професіоналізм, порядність, патріотизм. Також зазначимо, що еліта буде ефективною тільки в разі її жорсткого контролю з боку громадянського суспільства, засобів масової інформації, політичних партій тощо.

У цьому контексті нагадаємо, що небезпечні як жорсткий авторитаризм, так і повна анархія. Інститути громадянського суспільства повинні коригувати державну політику, тож важливо вдосконалювати їх взаємовідносини та взаємодію. “Сьогодні в українському соціумі не існує стійких правил чи структур політичних механізмів, що визначають формування механізму взаємодії державної влади і громадянського суспільства. Це пов’язано з тим, що їх взаємодія виникає тільки тоді, коли державне управління функціонує як суспільний інститут” [1, с. 284].

Зазначимо, що важливим індикатором, що визначає стан влади, є її моральний авторитет. З цього випливає, що необхідним елементом взаємодії влади і громадян є довіра, яка можлива тільки до справжньої еліти. Підвищити довіру можна також шляхом налагодження процесу комунікації між владою і суспільством: як горизонтальної – між соціальними спільнотами, так і вертикальної – між владою, політичною системою та різноманітними системами суспільства. “У результаті діють три рівні суспільного управління: центральне управління, самоуправління, самоврядування. При цьому координація й узгодження дій державної влади й громадянського суспільства здійснюються як по вертикалі (нормативно-правова база, стратегія), так і по горизонталі – на основі механізму прийняття рішень, мотивації суспільства” [1, с. 295].

Досліджуючи питання управлінської еліти, варто також згадати термін “антиеліти”, під яким розуміють представників правлячої еліти, що фактично узурпували панівне становище в суспільстві. Існування антиеліти є небезпечним для громадян, оскільки вона аморальна, здатна заради власного збагачення пожертвувати стабільніс-

тю суспільства. В.Кремень наголошує на пріоритеті для еліти знань і духовної роботи над собою для того, щоб відповідати своєму високому соціальному стану, важливості для неї пам'ятати про головне – обов'язок, щоб не втратити елітарне становище. В.Кремень вважає, що “східне розуміння еліти, на відміну від західного, більшу увагу приділяє морально-етичному компоненту влади в суспільстві, а отже, і морально-етичному компоненту існування і функціонування еліти” [2, с. 478].

Питання еліти нерозривно пов'язані з легітимністю влади. Українські науковці С.О.Телешун, С.В.Ситник, І.В.Рейтерович так визначають проблему легітимності: “Легітимність влади нерідко досягалася – і цей спосіб аж ніяк не став надбанням історії – шляхом її персоніфікації. Тут особистість носія влади в очах підданих стає втіленням влади й навіть самою владою. Цей феномен, зокрема, проявляється в такій ознаці, як прихильність до харизматичного лідера, ознаки, яку Г.Алмонд вважає надбанням суспільств, де панує доіндустріальна, або змішана політико-культурна традиція. Йдеться про те, що особа, наділена владою або яка її домагається, обґрунтовує свої домагання власними чеснотами, такими, як мужність, хоробрість, героїзм у бої, рішучість у діях, мудрість і знання в прийнятті важливих рішень, які-небудь фізичні або духовні якості тощо. Нерідко саме особисті якості давали можливість їх носіям піднятися до вершин влади і, більше того, назавжди прописатися як головні герої в анналах історії” [7, с. 24].

Що ж до механізмів відбору еліти, то, звичайно, цей процес повинен мати відкритий, змагальний характер. “Змагальний елітизм (Макс Вебер, Йозеф Шумпетер) – метод відбору найбільш компетентної та талановитої еліти, яка в змозі взяти на себе відповідальність як за законодавство, так і за адміністрування” [1, с. 381].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, на підставі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду функціонування державно-владних еліт в Україні, визначень науковцями понять “еліта”, “державно-управлінська еліта” сформульовано авторське визначення поняття “еліта”; досліджено основні етапи становлення владних еліт в сучасній Україні та наведено їх сутнісні характеристики; виявлено чинники, які впливали на процес становлення владних еліт; з'ясовано, що управлінська еліта відіграє ключову роль у будь-якому суспільстві, зокрема в державно-управлінських процесах, та запропоновано відповідні практичні рекомендації.

Обґрунтовано, що, звичайно, еліта формується природним чином, але і держава повинна вживати заходів щодо культивування цієї еліти. Вона має формуватися за рахунок осіб, здатних відтворювати могутній інтелектуальний продукт – головну цінність еліти.

На нашу думку, реальні зрушення в державі почнуться тоді, коли громади на місцях зможуть розробити механізм реального контролю влади і, найголовніше, – стануть спроможними делегувати до владних органів своїх представників.

Проте на сьогодні в Україні громадянське суспільство поки що не впливає на прийняття управлінських рішень владою як на центральному, так і на місцевому рівні. Органи державної влади та представники громадських організацій не готові до співробітництва на паритетних засадах. З огляду на це для ефективного управління суспільним розвитком в умовах політичної реформи в Україні необхідно вдосконалювати форми і методи взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства.

На наш погляд, провідну роль у створенні нових соціальних ліфтів для формування еліти відіграє освіта.

Інститут освіти вважається основним інструментом селекції еліти. Виходячи з цього актуалізується проблема взаємозв'язку еліти та освіти, адже саме на освіту покладається відповідальність за “формування майбутньої еліти”.

Оскільки сьогодні світ змінюється надзвичайно швидкими темпами, Україні необхідно враховувати європейські та загальносвітові тенденції. Період трансформації пов'язаний зі змінами в системі цінностей і соціальних норм. На думку науковців [6, с. 6], саме дії елітних груп суспільства ще більше, ніж в іншій ситуації, визначають траєкторію суспільного розвитку. За цих умов стан еліт є одним із найважливіших індикаторів стану суспільства і його перспектив.

На сучасному етапі державотворення суспільство вимагає від державно-управлінської еліти і державних службовців саме сервісних функцій із дотриманням принципу “трьох П”: порядності, професіоналізму та патріотизму.

Основними критеріями оцінки діяльності еліти має бути ефективність управління і розв'язання суспільно-політичних проблем, а також публічної політики держави загалом.

Для подолання кризових явищ у державному управлінні необхідна організація системи якісної підготовки державно-управлінських працівників з використанням як міжнародного, так і позитивного вітчизняного досвіду. Це відповідальне за-

вдання покладається на Національну академію державного управління при Президенті України, яка в майбутньому повинна забезпечити європейський рівень підготовки таких працівників.

Отже, **перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі** вбачаються в роз-

робленні нових сучасних моделей формування управлінської еліти, при цьому увага має акцентуватися на якісній, а не кількісній складовій. Наша мета – якісні сервісні функції державного управління через формування відповідної управлінської еліти.

Список використаних джерел

1. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за ред. Ю. П. Сурміна, А. М. Михненко. – Київ : НАДУ, 2011. – 388 с.
2. Еліта: витоки, сутність, перспектива / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролеєв та ін. ; за ред. В. Г. Кременя. – Київ : Знання України, 2011. – 527 с.
3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – Київ : НАДУ, 2010. – 820 с.
4. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів місцевої влади : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Дрешпака. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 159 с.
5. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення : монографія / О. І. Крюков; за наук. ред. Е. Афоніна. – Київ : Вид-во НАДУ, 2006. – 250 с.
6. Пилипенко В. Є. Владна еліта у контексті суспільного розвитку / В. Пилипенко, Ю. Привалов, В. Ніколаєвський. – Київ : Фоліант, 2008. – 198 с.
7. Публічна політика : навч. посіб. / авт. кол. : С. О. Телешун, С. В. Ситник, І. В. Рейтерович та ін. ; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. – Київ : НАДУ, 2016. – 340 с.
8. Серант А. Й. Зв'язки з громадськістю у системі місцевих органів влади : монографія / А. Й. Серант. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – 198 с.
9. Якубовський О. Державна влада і громадянське суспільство: системна взаємодія : монографія / О. Якубовський, Т. Бутирська. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2004. – 310 с.
10. Barkly R. The Theory and the Elite and the Mythology of Power / R. Barkly // *Science and Society*. – 1995. – P. 94.
11. Freuhd. Dus Elitproblem in der modernen Politische Bilding. – Munchen : [s. n.], 1954. – Heft. 46. – S. 237.
12. Shils E. Charisma, order and Status / E. Shils // *American Sociological Review*. – 1965. – April. – № 2. – P. 213–214.

References

1. (2011), *Vzaiemodiia orhaniv derzhavnoi vlady ta hromadians'koho suspil'stva: navchal'nyj posibnyk* [Interaction of public authorities and civil society: a tutorial], ed. by Surmin, Yu.P. and Mykhnenko, A.M., National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
2. (2011), *Elita: vytoky, sutnist', perspektyva* [Elite: origins, nature, perspective], ed. by Kremen', V., Znannia, Kyiv, Ukraine.
3. *Entsyklopedychnyy slovnyk z derzhavnoho upravlinnya* [Tekst] / uklad. Yu.P.Surmin, V.D.Bakumenko, A.M.Mykhnenko ta in.; za red. Yu.V.Kovbasyuka ta in. – K. : NADU, 2010. – 820 s.
4. (2007), *Informatsijno-analitychne zabezpechennia orhaniv mistsevoi vlady: navchal'nyj posibnyk* [Information and analytical support of local authorities: Tutorial], ed. by Dreshpak, V.M., Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine.
5. Kriukov, O.I. (2006), *Polityko-upravlins'ka elita Ukrainy iak chynnyk derzhavotvorennia: monohrafiia* [Political and administrative elite of Ukraine as a factor of state building: monograph], ed. by Afonin, E., National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
6. Pylypenko, V., Pryvalov, Yu. and Nikolaievs'kyj, V. (2008), *Vladna elita u konteksti suspil'noho rozvytku* [Power elites in the context of social development], Foliant, Kyiv, Ukraine.
7. Teleshun, S.O. (ed.) (2016), *Publichna polityka: navchal'nyj posibnyk* [Public Policy: Tutorial], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
8. Serant, A.J. (2008), *Zv'iazky z hromads'kisti u systemi mistsevykh orhaniv vlady: monohrafiia* [Public relations in the system of local government: monograph], Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Lviv, Ukraine.
9. Yakubovs'kyj, O. and Butyrs'ka, T. (2004), *Derzhavna vlada i hromadians'ke suspil'stvo: systemna vzaiemodiia: monohrafiia* [State authorities and civil society: systemic interactions: monograph], Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Odessa, Ukraine.
10. Barkly, R. (1995), "The Theory and the Elite and the Mythology of Power", *Science and Society*, p. 94.
11. Freuhd (1954), *Das Elitproblem in der modernen Politische Bilding*, Munchen, Heft 46, s. 237.
12. Shils, E. (1965), "Charisma, order and Status", *American Sociological Review*, April, № 2, pp. 213–214.